

ניהול, מדידה ובקרת סיכוני אשראי

1. כללי

נוהל זה מרכז את כלל ההוראות לתהליך ניהול סיכוני האשראי בחברה.

בנוהל זה יוגדרו ויישמו דגשים על הנחיות תפעוליות מפורטות לדרג הביצועי, הגדרת הבקרות בתהליכי העבודה, הן בקרות המובנות בתהליכים והן בקרות משלימות כגון דוחות לאיתור חריגים או דוחות ניהוליים שונים.

תהליכי העבודה המתפרסמים במסגרת ניהול זה מחייבים את כלל הגורמים הקשורים לתהליך והם באים בנוסף לכל דין. במקרה של סתירה בין הוראות הנוהל והוראות החוק, הוראות החוק גוברות.

מסמך זה משמש כנוהל מחייב בכל הנוגע לניהול סיכוני אשראי. מסמך זה מבסס תשתית לכל פעולות ניהול סיכוני האשראי בחברה, יאושר על ידי דירקטוריון החברה ויופץ למנהליה.

2. מטרה

מטרת הנוהל להבטיח את ההיבטים הבאים:

- להבטיח שיטת ביצוע אחידה, מוסכמת ויעילה של הפעולות הקשורות לתהליך זה.
- לקבוע סמכויות, אחריות והליכי הבקרה לכלל העובדים, בדרג הניהולי והתפעולי, הקשורים לתהליכי הטיפול בניהול סיכוני אשראי.
- לאפשר בקרה על הפעילויות המבוצעות על ידי העובדים בדרג הניהולי והתפעולי.
- למנוע את האפשרויות לפעולות חריגות.
- לשמש מדריך לעובדים בתחומי עבודתם השוטפת.

3. אחריות

מבלי לפגוע בפעילות העסקית השוטפת ובמבנה הארגוני הנובע מפעילות זו, תוקמנה מסגרות ארגוניות אשר יישמו את הנוהל ויבקרו את אופן יישומו. מסגרות אלה מגדירות את בעלי התפקידים השונים, את סמכויותיהם והיחסים ביניהם.

3.1. דירקטוריון החברה

דירקטוריון החברה אחראי לקביעת אסטרטגיה לניהול סיכוני אשראי. הדירקטוריון יקבל דיווחים שנתיים ממנהל הסיכונים בהתאם למתכונת שתקבע וידון בסוגיות מהותיות.

3.2. מנכ"ל החברה

מנכ"ל החברה נושא באחריות מנהלתית כוללת ליישום הנוהל בחברה ולאישור פעולות בהתאם למדרג סמכויות. מתוקף סמכותו יכפיף המנכ"ל סמכויות על עובדים נוספים.

3.3. מנהל סיכונים

מנהל הסיכונים נושא באחריות כוללת לריכוז הניהול השוטף של סיכוני האשראי בחברה, במסגרת תפקידו עליו לחוות דעתו על תהליך ניהול הסיכונים בחברה, להגיש דיווחים למנכ"ל ולדירקטוריון ולבצע תחקור על נושאים ספציפיים בהיבט ניהול סיכוני האשראי.

4. הגדרות ומונחים

- **"קבוצת הסיכון הראשונה"** – בנק בישראל, בנק מחוץ לישראל (בעל רישיון לניהול פעילות בנקאית במדינה בה הוא פועל, שהינה מדינה החברה בארגון ה-OECD), מתווך פיננסי (שהינו בעל רישיון במדינה שבה הוא פועל, המדינה הנ"ל הינה חברה בארגון ה-OECD, והוא מפוקח בענייני דרישות הון עצמי מבוססות סיכון), מדינה, או הבנק המרכזי שלה, ובנוסף הם עומדים בתנאים הנוספים שלהלן:

- אם הוא בנק בישראל, בנק מחוץ לישראל או מתווך פיננסי – ניירות הערך שלו או של התאגיד השולט בו רשומים למסחר בבורסה בישראל או בבורסה מחוץ לישראל.

- אחת לפחות מהחברות המדרגות הישראליות או שתיים לפחות מהחברות המדרגות הבין-לאומיות דירגו את הנ"ל, בדרגה הקבועה בסעיף 1 בטבלה שבנספח א'.

- **"קבוצת הסיכון השנייה"** – בנק בישראל, בנק מחוץ לישראל (בעל רישיון לניהול פעילות בנקאית במדינה בה הוא פועל, שהינה מדינה החברה בארגון ה-OECD), מתווך פיננסי (שהינו בעל רישיון במדינה שבה הוא פועל, המדינה הנ"ל הינה חברה בארגון ה-OECD, והוא מפוקח בענייני דרישות הון עצמי מבוססות סיכון), מדינה, או הבנק המרכזי שלה, ואחת לפחות מהחברות המדרגות הישראליות או שתיים לפחות מהחברות המדרגות הבין-לאומיות דירגו אותו בדרגה הקבועה בסעיף 2 בטבלה שבנספח א'). כמו כן, אם הוא בנק בישראל, בנק מחוץ לישראל או מתווך פיננסי – ניירות הערך שלו או של התאגיד השולט בו רשומים למסחר בבורסה בישראל או בבורסה מחוץ לישראל.

- **"קבוצת הסיכון השלישית"** – בנק בישראל, בנק מחוץ לישראל (בעל רישיון לניהול פעילות בנקאית במדינה בה הוא פועל, שהינה מדינה החברה בארגון ה-OECD), מתווך פיננסי (שהינו בעל רישיון במדינה שבה הוא פועל, המדינה הנ"ל הינה חברה בארגון ה-

OECD, והוא מפוקח בענייני דרישות הון עצמי מבוססות סיכון), מדינה או הבנק המרכזי שלה, ושאינו מדורג או שאחת לפחות מהחברות המדרגות הישראליות או שתיים לפחות מהחברות המדרגות הבין-לאומיות דירגו אותו בדרגה הקבועה בסעיף 3 בטבלה או הנמוכה ממנה (ראה נספח א').

- **"רכיב סיכון אשראי"** - נכס או פעילות של החברה או מכשיר פיננסי שהחברה מחזיקה בו או שהיא צד לו, שבשלהם עשויה להיווצר לה חשיפה לסיכון אשראי.

- **"ערך מחושב של רכיב סיכון אשראי"** - ערך החשיפה של רכיב סיכון האשראי בניכוי בטוחה שהתקבלה מן הצד האחר שמולו קיימת החשיפה בשל אותו רכיב סיכון אשראי.

- **"הסכם קיזוז תקף"** - הסכם בין החברה לבין הצד הנגדי, שהתקיימו בו כל אלה :

1. ההסכם קובע כי במקרה שבו היה הצד הנגדי חדל פירעון, פושט רגל, או ננקטו כנגדו הליכי פירוק או הקפאת הליכים, תהיה לחברה זכות לקבל או חובה לשלם רק את הסכום נטו לאחר קיזוז הפוזיציות ההפוכות של כל העסקאות הנכללות בהסכם בערך השוק הנוכחי שלהן (mark to market) ;

2. החברה הגישה לרשות חוות דעת משפטית המאשרת כי לפי דינים שעשויים לחול על העסקאות במקרים המתוארים בס"ק 1 לעיל, חבות החברה תוגבל לסכום נטו לאחר קיזוז הפוזיציות ההפוכות כאמור לעיל.

- **"ערך חשיפה של רכיב סיכון אשראי"** - סכום אלה :

1. ערך השחלוף של רכיב סיכון האשראי ; היה ערך השחלוף של רכיב סיכון האשראי קטן מ-0, יקבל ערך השחלוף של רכיב סיכון האשראי ערך-0.

2. מכפלת מקדם הסיכון הפיננסי בשווי רכיב סיכון האשראי במונחי נכס הבסיס.

5. שיטת העבודה

5.1. כללי

סיכון אשראי גלום באפשרות להפסד כספי כתוצאה מחדלות פירעון או ירידה באיכות האשראי של מנפיקי ניירות ערך, בעלי חוב בהלוואות, או צדדים לחוזה כולל חוזה פיננסי.

5.1.1. מדידת השינוי בחשיפה לאשראי

- שינויים במשקל האשראי
- שינויים בהרכב האשראי לפי פילוחי ריכוזיות

5.1.2. מדידת השינוי בריכוזיות

- ריכוזיות מנפיק בודד (אג"ח + הלוואות מותאמות + מניות)
- ריכוזיות קבוצות מנפיקים (אג"ח + הלוואות מותאמות + מניות)

5.1.3. מדידת השינוי באיכות האשראי

- משקל האשראי הלא מדורג
- משקל האשראי בדירוג נמוך
- התפלגות האשראי לפי דירוגים

5.2. הקצאה בשל חשיפת סיכוני אשראי

5.2.1. הקצאה בגובה 8%

בשל החשיפה לסיכוני האשראי, על החברה להקצות 8% מן הסכום המורכב מאלה:

- חמישה עשר אחוזים מסך כל הערך המחושב של כל רכיבי סיכון האשראי, החשופים לסיכון אשראי של צד נגדי, שהוא תאגיד, השייך לקבוצת הסיכון הראשונה
- עשרים וחמישה אחוזים מסך כל הערך המחושב של כל רכיבי סיכון האשראי, החשופים לסיכון אשראי של צד נגדי, שהוא תאגיד, השייך לקבוצת הסיכון השנייה

- שבעים וחמישה אחוזים מסך כל הערך המחושב של כל רכיבי סיכון האשראי, החשופים לסיכון אשראי של צד נגדי, שהוא תאגיד, השייך לקבוצת הסיכון השלישית
- מאה אחוזים מסך כל הערך המחושב של כל רכיבי סיכון האשראי, החשופים לצדדים נגדיים, שלא צוינו בסעיפים קודמים
- מאה אחוזים מסך כל הערך המחושב של כל רכיבי סיכון האשראי, ובלבד שקיים מקור סיכון אשראי יחיד, ששיעור סך כל הערך המחושב של כל רכיבי סיכון האשראי, שהוא הצד הנגדי להם, עולה על עשרים וחמישה אחוזים מסך כל הערך המחושב של כל רכיבי סיכון האשראי של החברה.

5.2.2. הקצאה כללית

”ערך שיחלוף” של רכיב סיכון האשראי מבטא את ערך רכיב סיכון האשראי.

חישוב ערך שחלוף של סיכון האשראי בעסקאות פתוחות:

בחישוב סך כל ערך השיחלוף של רכיבי סיכון האשראי עבור עסקאות פתוחות – יש לקחת את Net Floating אם הערך המחושב של רכיב סיכון האשראי קטן מ-0, יקבל הערך המחושב של רכיב סיכון האשראי ערך 0.

$$[CE = \text{MAX}(MtM, 0)]$$

לצורך חישוב רכיבי סיכון אשראי הנובעים מעסקאות הנכללות בהסכם קיזוז תקף, שבהם קיימת חשיפה כנגד אותו צד נגדי – בחישוב ערכי השחלוף רשאית החברה לקזז ערכי שחלוף של רכיבי סיכון קטנים מ-0 מערכי שחלוף של רכיבי סיכון גדולים מ-0, ובלבד שסך כל ערך השחלוף של רכיבי סיכון, שהתקבל בשל הקיזוז האמור, לא יהיה קטן מ-0.

בחישוב מכפלת מקדם הסיכון הפיננסי בשווי רכיב סיכון האשראי, רשאית החברה לקזז שווי רכיבי סיכון במונחי נכס בסיס של פוזיציות הפוכות במכשירים פיננסיים זהים בלבד;

בחישוב סך כל הערך המחושב של רכיבי סיכון האשראי רשאית החברה להפחית בטוחה, שהתקבלה מן הצד האחר, מכלל ערכי החשיפה של רכיבי סיכון האשראי, ובלבד שלפי הסכם הקיזוז התקף החברה רשאית להשתמש בטוחה לכיסוי התחייבויותיו כלפיה

בשל כלל רכיבי סיכון האשראי שמהם הופחתה, ושסך כל הערך המחושב של רכיבי סיכון האשראי, שהתקבל לאחר ההפחתה האמורה, לא יהיה קטן מ-0.

החברה רשאית לפנות לרשות על מנת שתתיר לחברה לקזז פוזיציות הפוכות ברכיבי סיכון שלא צוינו בסעיפים קודמים, אם ראתה כי רמת התאימות ביניהן, בהתחשב בתנאיו של מכשיר פיננסי, מצדיקה זאת.

הופחת פיקדון כספי במטבע הפעילות מחישוב ההון העצמי הרגולטורי, בשל היותו נכס שאינו חופשי, רשאית החברה שלא לחשב בשלו הקצאה בשל סיכון אשראי.

5.2.3. "מקדם הסיכון הפיננסי"

שיעור הסיכון הגלום ברכיב סיכון אשראי, לגבי נכסי הבסיס ויתרת הזמן שנותר לפירעון או למימוש, חלה על רכיב סיכון אשראי יותר מחלופה אחת כפי שמופיעה בטבלה שלהלן, יהיה מקדם הסיכון הפיננסי שלו סך כל מקדמי הסיכון הפיננסי האמורים בכל אחת מהחלופות החלות עליו :

יתרת הזמן שנותר לפירעון או למימוש	רכיבי סיכון תלויי ריבית	רכיבי סיכון מטבעיים (כולל זהב)	רכיבי סיכון מנייתים	רכיבי סיכון תלויי (לא כולל זהב) סחורה	רכיבי סיכון אחרים
שנה ופחות	0%	1%	6%	7%	10%
בין שנה לחמש שנים	0.5%	5%	8%	7%	12%
מעל חמש שנים	1.5%	7.5%	10%	8%	15%

סך הערך המחושב של רכיב סיכון האשראי בגין עסקאות פתוחות יבטא את הנוסחה הבאה :

$$\text{סך ערך רכיב סיכון האשראי} = CE + \text{מקדם הסיכון הפיננסי של העסקה לפי שווי העסקה}$$

כלומר : גם בעסקאות בהן ערך השחלוף (CE) = 0, עלינו לקחת בחשבון את המקדם הפיננסי של העסקה הפתוחה לפי שווייה.

5.3. ניהול ובקרת סיכונים אשראי

א. על מנת לצמצם את החשיפה לסיכונים אשראי, מדיניות החברה הינה להפקיד את כספי החברה והלקוחות בבנקים בישראל ובח"ל אשר מדורגים בקבוצת הסיכון הראשונה והשניה.

ב. להלן פירוט סיכונים אשראי מזוהים של החברה :

- חשבונות עו"ש ופיקדונות החברה בבנקים :
יתרות מזומנים ופקדונות החברה שנמצאות בבנקים (לדוגמא : בנק הפועלים - קבוצת סיכון ראשונה), כגון פיקדון בגין הון עצמי רגולטורי וחשבון עסקי שוטף של החברה שכולל גם עמלות.
- יתרות שמוחזקות אצל ספקי נזילות לצורך בטוחות :
כספי בטוחות בגין עסקאות פתוחות המוחזקות אצל ספק נזילות - קבוצת סיכון שלישית.
- עמלות בגין עסקאות שטרם הועברו מספקי הנזילות :
עמלות המגיעות לחברה שטרם הועברו פיזית לחשבון העסקי שלה
- חשיפות אשראי בגין עסקאות פתוחות מול ספקי הנזילות :
יתרות לקוחות שטרם נסלקו בגין חיובים וזיכויים המובצעים באמצעות כרטיס אשראי.
- **ערך חשיפה של רכיב סיכון אשראי בגין פוזיציות מסחר פתוחות (כמפורט בהרחבה לעיל) -**
שווי MTM (ערך שחלוף) של פוזיציות פתוחות חיוביות (רווחים שטרם מומשו) בעסקאות פתוחות של החברה מול ספק הנזילות בתוספת מקדם הסיכון הפיננסי על נכסי בסיס .
במקרה של קיום הסכם קיזוז תקף שווי נטו של רווחים שטרם מומשו בקיזוז הפסדים שטרם מומשו בתוספת מקדם הסיכון הפיננסי נטו.
- פיקדונות שהחברה יכולה להחזיק בחברות חוץ בנקאיות : יכולים להיות בעתיד.
- סיכון נזילות – סיכון של העדר אפשרות לפירעון מיידי של התחייבויות החברה כלפי לקוחותיה וגורמים אחרים. החברה תבצע מעקב שוטף אחרי יתרות בנקים, כספים במעבר ותוודא כיום יתרות מספקות. החברה תחזיק מסגרת אשראי לצורך כיסוי זמני במידת הצורך.
- כספי לקוחות שטרם נסלקו - יש לחשב סיכון אשראי בגין כספים שהתקבלו בכרטיסי אשראי והעברות בנקאיות בגינם, עד סליקה.
- אין לחשב הקצאה בגין סיכון אשראי על כספי לקוחות אך יש להציג את היתרות של לקוחות בדוח סיכוני אשראי 006ז.
- כספי לקוחות – כספים בחשבון סגרגציה ב- Barclays Bank PLC או כספים המוחזקים בחשבון הנאמנות בבנק הפועלים.

מנהל סיכונים יבצע מעקב אחרי מקורות סיכוני אשראי של החברה לרבות בחינת שינויים בדירוג, מחיר מניה, מחירי CDS, אירועים חריגים וזאת למצער, אחת לחודש. מנהל הסיכונים יתעד את המעקב שביצע.

ככל שינוי חריג בסיכוני אשראי בהם נושאת החברה, מנהל הסיכונים /או מנכ"ל החברה יעדכנו את דירקטוריון החברה בכתב בנוגע לשינוי החריג.

5.4. בקרה, מדידה, הצגה וחישוב סיכוני אשראי

5.4.1. מערכת הייפר מספקת תמיכה לניהול סיכוני אשראי לרבות הפקת דוחות נדרשים לרשות ניירות ערך. מערכת הייפר מאפשרת ביצוע הפעולות הבאות:

א. לסווג חשבונות המנוהלים במערכת הייפר בהנה"ח למקורות וקבוצות סיכון אשראי, להזין דירוג אשראי לחשבון, להזין חברה מדרגת, להזין אינדיקציה אם חלה ירידה בדירוג אשראי ממועד דיווח קודם, דירוג מדינה, מחיר מניה של מקור סיכון אשראי, מחיר CDS של מקור סיכון אשראי, חלה עליה במחיר מעל 5% אחוז, האם מדובר בצד קשור ועוד.

ב. להפיק דוחות 012ז ו006ז. יתרות של מקורות סיכון אשראי נשאבות ישירות ממודול הנה"ח ומבוצע חישוב ממוכן של הקצאות. לצורך השלמת הנתונים בדיווח 006ז – החברה מסתמכת על מקורות המידע המפורטים בנספח ב', ומצורפים בזאת הגרפים לדוגמא הרלוונטיים.

5.4.2. ניהול דיונים בנוגע לרמת בטחונות נדרשת עבור כל מכשיר פיננסי המוצע למסחר ע"י החברה – אחת לחודש (ועפ"י צורך) החברה תקיים דיון בנושא האמור, בהשתתפות מנכ"ל החברה, מנהל הסיכונים של החברה, קצינת הציות, מנהל התפעול, ומנהל מחלקת סוחרים. הנושאים הבאים ייסקרו בישיבה:

- נתוני תנודתיות וסטיות תקן של המכשירים הפיננסיים השונים בהשוואה לתקופות קודמות.
- בחינה של הודעות כלכליות הצפויות בחודש הקלנדרי הקרוב, תוך התייחסות והבחנה בין הודעות חריגות לבין הודעות שאינן חריגות, ודיון בהשפעתם.
- התייחסות או סקירה לגבי אירועים גיאופוליטיים, אשר עלולים להשפיע על שערי המכשירים הפיננסיים או על התנודתיות הממוצעת של המכשירים הפיננסיים בחודש הקרוב; כך למשל: בחירות, מלחמות, הודעות וכד'.
- התערבויות ממשלתיות במטבעות בדגש על השקל.

- שינוי בשערי נכסי הבסיס אשר מחייב שינוי בטחונות על מנת לעמוד בדרישות התקנות.
- סקירה של לקוחות בסיכון גבוה למאזן שלילי במידה ויש.

ככל שבמסגרת הדיונים במעמד הישיבה הנ"ל, יוחלט על שינוי בשיעור הבטחונות או תוגבל רמת המינוף המותרת ללקוח במכשירים פיננסיים מסויימים, החברה תוציא על כך הודעה מסודרת ללקוחותיה.

נספח א'

S&P	FITCH	Moody's	מידרוג	מעלות	חברה מדרגת	מס"ד
A+	A+	A1	Aa3	AA-	דירוג לצורך קבוצת הסיכון הראשונה	.1
A-	A-	A3	A1	A+	דירוג לצורך קבוצת הסיכון השנייה	.2
BBB-	BBB-	Baa3	Baa1	BBB+	דירוג לצורך קבוצת הסיכון השלישית	.3